

กบฏสร้างสรรค์ทางการศึกษา

นำเสนอเมื่อ : 9 ส.ค. 2560

ประเทศไทยเราที่มีความพยายามหลายครั้งหลายหนที่จะปฏิรูปการศึกษา แต่ความพยายามนั้นๆ กลับปฏิรูปได้เพียงโครงสร้างระบบการบริหารจัดการของหน่วยงานทางการศึกษา ปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษากลายเป็นเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรแต่ละครั้ง หากแต่ไม่ได้เป็นประเด็นหลักสำคัญที่ทุกคนให้ความสนใจและทุ่มเทกำลังร่างกายแรงสมองอย่างจริงจัง

การศึกษาให้ลึกถึงแก่นของปัญหาคุณภาพการศึกษาที่นับวันยิ่งจะย่ำแย่ลงไปเรื่อยๆ นั้นไม่ได้ถูกให้ความสำคัญหรือให้เวลามากนัก จะเห็นได้จากการสังการนโยบาย เปลี่ยนหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่ส่งผลตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ชาติไทยได้อย่างรวดเร็วโดยมิได้มีข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ในการสนับสนุนการตัดสินใจสำคัญๆ แต่ละครั้งเลย

การสังการนโยบายจากบนลงล่างที่กลับไปกลับมา จึงอาจจะเป็นหนึ่งในต้นเหตุของปัญหาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยก็เป็นได้ รัฐมนตรีที่เขามาดูแลเชิงนโยบายมีช่วงเวลาบริหารเฉลี่ยคนละ 6 เดือน 16 วัน

ไม่เพียงการสังการบนลงล่างที่ทำได้มีข้อค้นพบจากงานวิจัยหรือหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับเท่านั้น การบริหารจัดการผ่านโครงสร้างที่ทะลุทะลวง ส่งต่อคำสั่งผ่านช่องทางอำนาจแต่ละชั้นจนไปถึงหน่วยปฏิบัติการอย่างโรงเรียน จะเป็นอีกหนึ่งปัญหา เนื่องจากการสังการและส่งตรงคำสั่งต่างๆ ลงมานั้น ไม่ได้ได้รับการถ่ายทอดคำสั่งพร้อมการตีความและการทำความเข้าใจอย่างถูกต้องมาตั้งแต่ต้นทาง ถึงแม้ว่านโยบายสังการมีเจตนาดีต่อวงการศึกษามากเพียงใด ก็ไม่สามารถเปิดโอกาสให้การดำเนินการตามนโยบายนั้นๆ สำเร็จลุล่วงไปได้โดยสมบูรณ์ สอดตกตรงที่ “แผนปะปปฏิบัติแปก” ก็มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งไป

หน่วยปฏิบัติงานทางการศึกษาอย่างโรงเรียนจึงเป็นหน่วยที่รับและเสียทุกที ความเข้าใจตรงกันและความต่อเนื่องเชิงนโยบายสอดตกตลอดมา

ในทางกฎหมายโรงเรียนนิติบุคคลมีการกล่าวถึงในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 39 วรรคสอง เรื่องการกระจายอำนาจของกระทรวงศึกษาในดานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล ตลอดจนการบริหารงานทั่วไปให้กับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

“ในความเป็นจริงแล้วเป็นการกระจายอำนาจเพียงวาทกรรมเท่านั้น โรงเรียนไม่สามารถแม้แต่จะเลือกรับครูที่จบตรงสาขามาสอนให้กับเด็กในโรงเรียนได้เลย”

คำกล่าวหนึ่งของนายโกวิท บุญเจียว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคูเมือง (อ่อนอนุเคราะห์) อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี ที่ทำให้แม่แต่ผู้เขียนเองยังรู้สึกกระอักกระอ่วนใจ การกระจายอำนาจที่ว่าไว้ในกฎหมายดูเหมือนจะอุดตันอยู่ระหว่างทางมาถึงโรงเรียนที่เป็นส่วนสุดท้ายของสายการสั่งการ แต่กลับเป็นที่ที่เข้าใจประเด็นปัญหาดานคุณภาพการศึกษามากที่สุด

ไม่เพียงโรงเรียนบ้านคูเมืองเท่านั้นที่ประสบกับปัญหาคุณภาพการเรียนของนักเรียนตกต่ำลงไปเรื่อยๆ

ทั้งด้านการเรียนรู้ พฤติกรรม และคุณธรรม โรงเรียนเครือข่ายร่วมอุดมการณ์ อาทิ โรงเรียนบ้านนาจาน โดย ผอ.ปัญญา กาละปัดย โรงเรียนบ้านหนองหวาย โดย ผอ.บพิตร บุญเฉลียว โรงเรียนบ้านผึ้ง (มธูลีประชาชนสรรค์) โดย ผอ.ธีระวัฒน์ ทองใส และโรงเรียนบ้านดอนยู โดย ผอ.พินิจ บุตดาลี ได้สร้างสรรคนวัตกรรมในการแก้ไขปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

ผู้อำนวยการแต่ละโรงเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งเรื่องรูปแบบการจัดการปัญหาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน การใช้ทรัพยากรเท่าที่มีร่วมกัน การเปิดโอกาสและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตลูกหลาน เพราะการแก้ปัญหาเรื่องการเรียนรู้ของเด็กจะรอการสั่งการหรือการสนับสนุนเี่ยวมาจากรัฐไม่ได้ ไม่ทันการณ์และอาจแก้ไม่ตรงจุดที่เป็นปัญหาจริงๆ

ความกล้าหาญในการรวมกลุ่มกันของโรงเรียนจึงเป็นการสานพลังกลุ่มเพื่อปลดแอกโรงเรียนออกจากข้อจำกัดภายใต้การทำงานในระบบบริหารสวนกลาง เป็นโรงเรียนนิติบุคคลที่สามารถสร้างสรรค่นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้และแก้ปัญหาทางการเรียนรู้ได้โดยตรง นับเป็นความกล้าหาญทางวิชาการของกลุ่มผู้บริหารในระบบราชการที่นายกยอย่างยิ่ง

นวัตกรรมหนึ่งที่ ผอ.โกวิท และ ผอ.โรงเรียนเครือข่ายได้นำไปใช้
คือการจัดกลุ่มนักเรียนตามความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มี

หากมองเพียงเรื่องการจัดกลุ่มเด็กและสอน หลายคนอาจไม่คิดว่าเป็นเรื่องใหม่ ไม่ใช่นวัตกรรม แต่การแบ่งกลุ่มนักเรียนนี้เป็นหนึ่งในกระบวนการค้นหาความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนและสามารถแบ่งได้เป็น กลุ่มถนัดวิชาการ กลุ่มถนัดการแสดงออก และกลุ่มถนัดงานช่าง ซึ่งการแบ่งกลุ่มดังกล่าวต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

โรงเรียนจัดสรรเรื่องตารางเวลาเรียน ออกแบบรายวิชาและกิจกรรม การบูรณาการศาสตร์วิชาการเขาศาสตร์อาชีพ “นักเรียนของโรงเรียนบ้านคูเมืองมีปัญหาหลากหลายทั้งโดดเรียน ขโมยเครื่องอะไหล่ยนต์ มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง บางครั้งก็ต้องไปประกันตัวลูกๆ นักเรียนออกมาบาง แต่ถาเราลองศึกษาทำความเข้าใจเด็กลงไปลึกๆ แล้วจะรู้ว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่ได้มีต้นทุนทางครอบครัวอย่างคนอื่นเขา แล้วเรายังจะผลักเขาอีกหรือ ถ้าไม่ถนัดเรียน เรายังช่วยส่งเสริมและพัฒนาเขาในทางที่เขาถนัดได้” ผอ.โกวิท ไขแนวคิดการพัฒนาการเรียนรู้นบนฐานชีวิต เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้ จึงเกิดการจัดการเรียนรู้นบนฐานชีวิตขึ้น โดยบูรณาการความรู้วิชาการคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เขากับความรู้ศาสตร์อาชีพ เช่น การซ่อมเครื่องยนต์ การก่อสร้าง และการเกษตร

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มที่ถนัดงานช่าง
ถึงแม้เด็กกลุ่มนี้อาจจะไม่ได้มีคะแนนที่สูงจากการวัดด้วยแบบทดสอบมาตรฐานชาติ
เครื่องมือเดี่ยววัดและประเมินเด็กทั่วราชอาณาจักร
แต่สิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ระหว่างทางคือการคำนวณปริมาณปูน น้ำ ทราย
จำนวนกอนอิฐระหว่างก่อสร้างห้องหนังสือ การผสมอัตราสวนดิน ปุ๋ยคอก
การพัฒนาพันธุ์มะนาวไร้เมล็ด เป็นต้น

จากความพยายามเปิดโอกาสในการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่น่าประทับใจ นักเรียนมองเห็นศักยภาพที่แฝงอยู่ในตัวเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และอยากพัฒนาตนเอง ดึงเน้นการแยกกลุ่มการเรียนนี้เป็นไปเพื่อการบูรรวม การสร้างคุณค่าของการเป็นมนุษย์และการเรียนรู้อย่างมีความสุข พ่อแม่ผู้ปกครองรวมถึงชุมชนก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพลูกหลานของตนเอง โดยการเป็นครูภูมิปัญญา สอดคล้องความรู้อะชีพให้คงอยู่ต่อไป

การเปลี่ยนแปลงทางบวกทั้งด้านสติปัญญา พฤติกรรม และคุณธรรมไม่ใช่เพียงความภาคภูมิใจของเด็กเองเท่านั้น แต่เป็นทั้งความภูมิใจของครู โรงเรียนและชุมชน “การปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง คือการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นที่ตั้ง”

แล้วผู้ใหญ่ในวงปฏิรูประบบการศึกษาของไทยตอนนี้
ได้ตั้งคำถามอย่างจริงจังต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยแล้วหรือยัง

การปฏิรูปการศึกษาต้องเปลี่ยนมุมมองใหม่ ล่างสู่บน
ปลดปล่อยโรงเรียนให้เป็นนิติบุคคลที่มีอำนาจในการบริหารจัดการบุคคล งบประมาณ
การพิจารณาความดีความชอบ งานวิชาการ หลักสูตรภูมิสังคม แผนการสอน กลุ่มประสบการณ์ การฝึกอบรม
การนิเทศภายใน ผลสัมฤทธิ์ทักษะสมรรถภาพของผู้เรียน การบริหารงบประมาณ ค่าใช้จ่ายที่ตรงกับปัญหา
สภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่ การสร้างเครือข่ายระบบโรงเรียนให้ชุมชนประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในโรงเรียนมากขึ้น
ภายใต้แนวคิด “คืนโรงเรียนให้ชุมชน คืนครูสู่อห้องเรียน และคืนครูให้เด็กเรียน”

การออกกฎหมายโรงเรียนนิติบุคคลในระบบให้เป็นทางเลือกที่สร้างสรรค์จากระบบโรงเรียนที่มีอยู่
ในขณะเดียวกันให้ความสำคัญกับแนวคิดจังหวัดจัดการศึกษาเพื่อตนเอง (กศจ.)
ให้มีความอิสระในการบริหารงานให้สอดคล้องกับสังคมบริบทในแต่ละพื้นที่ ทบทวนใหม่
รื้อลดการเพิ่มองค์กรภูมิภาคที่ขัดแย้งทับซ้อนเชิงอำนาจ จะเป็นปัญหาแก้ไขยากในระยะยาว ดังเช่น
เขตพื้นที่การศึกษา 268 เขต ศึกษาธิการจังหวัด 76 จังหวัด ศึกษาธิการภาค 18 แห่ง เป็นต้น

**สุดท้ายปรับขนาดส่วนกลางให้เล็กลงเหลือเพียงงานในเชิงนโยบาย กำกับติดตาม
การสนับสนุนส่งเสริม และการตรวจสอบเชิงคุณภาพเท่านั้น
นี่คือการกบฏสร้างสรรค์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง**

สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน

นวพร สุนันท์ลิگانนท์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบคุณที่มาเนื้อหาจาก [มติชนออนไลน์](#) วันที่ 9 สิงหาคม 2560 - 15:09 น.